

مرکز مدیریت حوزه علمیه خواهران

معاونت پژوهش

مدرسه علمیه الراضیه (سلام الله علیها)

شهرستان اسدآباد

موضوع:

راهکارهای تعظیم شعائر فاطمیه برای شناخت بیشتر حضرت زهرا

نویسنده: زهرا فهلی^۱

۱ - رتبه علمی: طلبه سطح دو. حوزه علمیه الراضیه، اسدآباد.

چکیده

در این پژوهش به بررسی آثار و فوائد تعظیم شعائر فاطمی پرداخته شده است که چه چیزهایی باعث احیای این شعائر می‌شود؛ و چرا مودّت و دوستی به اهل بیت به عنوان مزد رسالت برای پیامبر اکرم ﷺ بیان شده است؛ و چرا تعظیم فاطمیه، تعظیم خاتم انبیاء و تضعیف این شعائر چه پیامدی در پی دارد.

روش جمع‌آوری اطلاعات در این پژوهش به صورت کتابخانه‌ای و نوع پژوهش توصیفی می‌باشد. هدف از این تحقیق بررسی معارف ناب در زیارت نامه و صلوات خاصه حضرت فاطمه علیها السلام می‌باشد که در کتب معتبر شیعه نقل شده و ادراک واقعه فاطمیه که فوق ادراک و بالاتر از بیان و تقدیر است.

کلید واژه: شعائر- تعظیم

۱- مقدمه

خداوند متعال درباره تعظیم شعائر می‌فرماید: «ذَلِكَ وَمَنْ يُعْظِمَ شَعَائِرَ اللَّهِ فَإِنَّهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوبِ»^۱ این است (برنامه حج) و هر کس شعائر خداوند را (علامت‌های حج) و هر (علامت دینی را) بزرگ شمارد، بی‌تردید (تعظیم شعائر الهی) نشأت یافته از تقوای دل‌هاست.

از طرفی بزرگداشت نشانه‌های الهی، علامت پاکی دل‌هاست و از طرفی دیگر تنها درخواست پیامبر رحمت ﷺ و تنها اجر رسالت نبوی، مودت و ابراز محبت به اهل بیت ایشان است؛ چنانکه خداوند متعال به پیامبرش تأکید می‌فرماید: «بگو از شما در مقابل (ابلاغ رسالت خود)، جز محبت (قلبی و عملی) درباره خویشاوندانم مزدی نمی‌طلبم.»^۲

سرّ اهمیت مودت اهل بیت ﷺ به عنوان اجر رسالت، آن است که نتیجه رسالت رسول خدا ﷺ برای مسلمانان، بلکه برای همه انسان‌ها است این است که با رسالت آن حضرت، قلب‌های مرده انسان‌ها زنده شده و انسانیت معنا پیدا کرد و انسان‌ها با تبعیت از اهداف رسول خدا ﷺ به نعمت‌های بی‌پایان الهی می‌رسند و در مقابل این نعمت بزرگ اگر مودت اهل بیت ﷺ قرار بگیرد، نشان دهنده اهمیت این اجر است.

در همین راستا، یکی از معارف ناب اهل بیت ﷺ زیارت‌ها و صلوات‌هایی است که در مکتب معتبر شیعه نقل شده است.

۲- مفهوم شناسی

محترم شمردن هر چیزی که به نحوی جنبه‌ی دینی دارد و بزرگداشت آن، احترام به دین محسوب می‌شود، در محدوده شعائر اسلامی قرار می‌گیرد. در قرآن مجید نیز به تعظیم شعائر اشاره شده است و آن را برگرفته از تقوای الهی بیان می‌کند.^۳ در اینجا به صورت احتمالی توضیح درباره تعظیم شعائر، معانی لغوی و اصطلاحی آن می‌دهیم.

۱ - حج، آیه ۳۲.

۲ - شوری، آیه ۲۳.

۳ - الهی نیا، اخلاق سیاسی، ج ۱، ص ۱۲.

۲-۱- شعائر

– معنای لغوی شعائر: جمع شعیره و به معنای علامت و نشانه می‌باشد.^۱

– معنای اصطلاحی شعائر: نشانه‌هایی که خدا برای اطاعت خویش نصب کرده است و هر چیزی که به نحوی نشانگر عبادت، نماز، دعا و مانند آن باشد شعائر الهی است. همان گونه که همه مناسک حج شعائر الهی است و اذان و ندای نماز (جمعه) از شعائر اسلام است و بی‌اعتنایی به آن حرام محسوب می‌شود.^۲

۲-۲- تعظیم

– معنای لغوی تعظیم: بزرگ کردن – احترام کردن – سر فرود آوردن پیش کسی به رسم احترام.^۳

– معنای اصطلاحی تعظیم: تعظیم شعائر، یعنی محترم شمردن هر چیزی که به نحوی جنبه دینی دارد و بزرگداشت آن، احترام به دین محسوب می‌شود، در محدوده تعظیم شعائر اسلامی قرار می‌گیرد. و همواره به تعظیم شعائر اسلامی تأکید شده است؛ زیرا باعث زنده نگاه داشتن اسلام می‌شود.^۴

۳- راه‌های تعظیم شعائر فاطمیه

درباره‌ی زهرای اطهر علیها السلام، هرچه انسان بیشتر فکر کند و در حالات آن بزرگوار تدبیر کند، بیشتر دچار شگفتی خواهد شد. منزلت عالی که توانسته‌اند کسب کنند هم عظمت این موجود و این انسان والا، انسان را شگفت زده می‌کند و هم عظمت مکتبی که این موجود عظیم، عظیم‌القدر و جلیل‌المنزلت را پدید آورده است تعجب‌آور و شگفت‌انگیز است.^۵

کسی که قبل از وجود نازنین سیدالشهداء که با شهادت و جانفشانی دین را نگه داشت و ولایت را حفظ کرد و توانست بعد از وفات و شهادت پیغمبر صلی الله علیه و آله ولایت و وجود امیرالمؤمنین علیه السلام را حفظ کند، حضرت زهرا علیها السلام بودند و ما در مقابل این جهاد عظیم وظیفه داریم که شعائر فاطمیه را تعظیم کنیم و آن را زنده نگه داریم.

۱ – قرشی، قاموس قرآن، ج ۴، ص ۴۴.

۲ – الهی‌نیا، اخلاق سیاسی، ج ۱، ص ۸۱.

۳ – عمید، فرهنگ فارسی عمید، ج ۳، ص ۲۲۵.

۴ – الهی‌نیا، اخلاق سیاسی، ج ۱، ص ۸۱.

۵ – حسینی، قطره ز دریا نشانی می‌دهد، ص ۲۷.

در اینجا راه‌های تعظیم شعائر فاطمیه را مورد بررسی قرار می‌دهیم. از راه‌های تعظیم شعائر فاطمی می‌توان زیارت نامه و یک صلوات خاصه که از امامان معصوم بیان شده است را مورد بررسی قرار گیرد.

۳-۱- مورد اول: زیارت حضرت فاطمه علیها السلام

امام جواد علیه السلام این گونه فرمودند: «هر گاه به مدینه رفتی و خواستی مادر خود حضرت فاطمه علیها السلام را زیارت کنی؛ این چنین بگو:

ای بانو آزموده، پیش از اینکه (جسم) تو را بیافریند تو را آزمود همان خدایی که تو را آفرید، سپس به آنچه تو را آزمود، تو را شکیب و پایدار یافت، و ما باور داریم که دوستان مخلص و تصدیق کنندگان تو هستیم و به همه آنچه پدرت که (درود خداوند بر او و آلش) و جانشین او برای ما آوردند، صابریم، پس از تو می‌خواهیم اگر تو را تصدیق کرده‌ایم، بر سبب این تصدیق ما را به آن دو ملحق کنی تا اینکه به خود بشارت دهیم، حتماً به وسیله ولایت و دوستی با تو، پاک شده‌ایم.»^۱

این زیارت از پنج بخش تشکیل شده که در این مقاله سعی داریم هر بخش را به صورت جداگانه مورد بررسی قرار دهیم. امید است بتوانیم به اندازه قطره‌ای به مقام والای این بانوی بزرگوار پی ببریم و نسبت به شخصیت ایشان معرفت پیدا کنیم.

۳-۲- مورد دوم: درود و صلوات

یکی دیگر از اعمال عبادی و بسیار مورد تأکید و توصیه اسلام، درود و صلوات فرستادن بر اهل بیت علیهم السلام و به صورت خاص بر حضرت فاطمه زهرا علیها السلام است. این عمل که بیانگر ارادت نسبت به مقام شخصیت‌های والا مقام در اسلام است پاداش الهی فراوان دارد و از طرفی باعث ایجاد معرفت و محبت بیشتر به این مقام والا می‌شود.

به عنوان نمونه رسول خدا صلی الله علیه و آله به حضرت زهرا علیها السلام فرمود: «ای فاطمه! هر که بر تو درود فرستد، خداوند او را آمرزیده و در هر جای بهشت که باشم، به من ملحق می‌کند.»^۲

صلوات بر حضرت فاطمه علیها السلام یکی از ختوم مجرب در برآورده شدن حاجات می‌باشد.^۳

۱ - شیخ صدوق، مصباح المتجدد، ج ۲، ص ۷۱۱.

۲ - رسولی محلاتی، ترجمه کشف الغمّه فی معرفه الائمه، ج ۲، ص ۲۰۰.

۳ - مجتهدی سیستانی، ترجمه صحیفه سجاده، ص ۵۸۴.

فاطمه یک زن است و خود به عنوان یک هادی، یک شاهد و یک امام است. یک اسوه برای هر زنی که می‌خواهد چگونه بودن و چگونه شدن خویش را خود برگزیده باشد.^۱

۵-۲- توسل به فاطمه زهرا علیها السلام رسیدن به حقیقت نور است

حضرت فاطمه علیها السلام، همان صدیقه طاهره‌ای که حقیقت نورپاش، شهره آسمان غیب است و هر کس به آن حقیقت نوری توسل جوید، به گوهر گرانمایه ولایت دست یافته است. در این باره می‌توان به حدیث نبوی استناد کرد. رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: «هنگامی که خداوند بهشت را خلق کرد، آن را از نور وجه خود آفرید، سپس آن نور را گرفت و بیفشاند، یک سوم آن به من، و یک سوم آن به فاطمه، و یک سوم آن به علی و اهل بیتش رسید. پس به هر کسی از طریق پیامبر و فاطمه و علی و اهل بیتش علیهم السلام آن نور برسد، به ولایت محمد و آل محمد هدایت شود، و به هر کسی آن نور نرسد از ولایت آل محمد گمراه شود و بهره نگیرد.»^۲

«فَاطِمَةُ بَضْعَةٌ مِنِّي»؛ «فاطمه پاره تن من است.»

با توجه به این روایت قبل، این حدیث معنای خاصی پیدا می‌کند؛ چرا که نور حضرت فاطمه علیها السلام پاره‌ای از همان نور است که نور محمدی صلی الله علیه و آله است. بنابراین از نبوت محمدی صلی الله علیه و آله، فاطمه زهرا علیها السلام است و پاره‌ای از آن نیز امامت است و اگر بهشت جامع و کامل می‌خواهید، باید از پرتو این سه نور بهره گیرید.^۴

۵-۳- یاد اهل بیت و به خصوص حضرت زهرا یاد خداست

مگر می‌شود یاد اهل بیت از یاد خدا جدا باشد؟ از آن جهت اهل بیت علیهم السلام را یاد می‌کنیم و به آنها توسل می‌جوییم که بندگان شایسته خدا هستند. از این رو یاد خدا در بطن یاد آنها وجود دارد. راه توسل به اولیای خدا، همان راه دعا و خواستن از خدا است، منتها راهی مستقیم‌تر و نزدیک‌تر که زودتر به نتیجه می‌رسد. نتیجه اینکه باید در همه حال به اولیای خدا توجه داشته باشیم و توجه‌ها به آن وجودهای مقدس، به حال اضطرار مختص نشود، بلکه هر صبح و شام به یاد آنها باشیم.

۱ - شهیدی، زندگانی فاطمه زهرا، ص ۱۲۸.

۲ - ابن شهر آشوب، مناقب، ج ۳، ص ۳۲؛ مجلسی، بحار الأنوار، ج ۴۳، ص ۴۴.

۳ - مجلسی، بحار الأنوار، ج ۴۳، ص ۲۳؛ صحیح بخاری، ص ۳۱۱۰.

۴ - طاهر زاده، مقام لیلۃ القدری حضرت فاطمه علیها السلام، ص ۲۹-۲۸.

وجه الله که بر بعضی از مقام‌های انبیاء و امامان علیهم‌السلام اطلاق می‌شود پس از آن است که آنان به درجه قرب رسیده و نافی فی‌الله و متصف به صفات الله شده‌اند. در چنین وقتی اطلاق وجه الله، جنب الله، اسم الله و باب الله بر آنان جایز می‌شود.^۱

به جایگاه رفیع حضرت فاطمه زهرا علیها‌السلام می‌توان از روایتی که امام عسگری علیه‌السلام بیان می‌کنند پی برد: «نحن حجج الله على خلقه، و جدتنا فاطمة حجة الله علينا»،^۲ «ما حجت‌های الهی بر خلائق هستیم و حضرت فاطمه زهرا علیها‌السلام حجت بر ما است» یعنی همان گونه که مردم گفتار و کردار و رفتار ما را الگو و اسوه برای خود قرار داده‌اند، ما هم گفتار و کردار حضرت فاطمه زهرا علیها‌السلام را برای خود الگو و اسوه قرار داده‌ایم.^۳

۱ - مصباح یزدی، آفتاب ولایت، ج ۱، ص ۱۴۲.

۲ - طیب، تفسیر اطیب البیان، ج ۱۳، ص ۲۳۵.

۳ - مدرسه فقاہت، سخنرانی، ج ۱، ص ۲۷۷، تاریخ انتشار: ۱۳۹۰/۲/۱۴.

نتیجه گیری

با توجه به پژوهش حاصل بزرگداشت مقام اهل بیت و مقام این بانوی بزرگوار و احیای مراسمات مذهبی در رابطه با میلاد و شهادت این نور الهی که اولین و با شخصیت‌ترین شهیده راه ولایت است، تجدید عهد با مقام شامخ ولایت که اکمال دین و اتمام خداوند با آنان است، می‌باشد. فاطمه که با عمر بسیار کوتاهش تشیع را برای همیشه بیمه کرد؛ فاطمه‌ای که با خطبه غراءش دوست و دشمن را حیرت زده نمود، فاطمه‌ای که با گریه‌های مداومش در داخل و خارج شهر مدینه، عظمت مصیبت از دست دادن پدر و مظلومیت شوهرش را به گوش همگان رسانید و هنوز گویا آن صدا در فضای مدینه طنین انداز است.

فهرست منابع

*قرآن کریم.

- ۱- الهی نیا، علی اصغر، اخلاق سیاسی، ج ۱، قم: اداره آموزشهای عقیدتی - سیاسی نمایندگی ولی فقیه در سپاه، ۱۳۸۲.
- ۲- ابن شهر آشوب، محمد بن علی، مناقب، ج ۳، بیروت: دار الأضواء، ۱۴۱۲ق.
- ۳- آکوچکیان، احمد، فاطمه زهرا علیها السلام، الگوی جاودان انسان آرمانی، فصلنامه بانوان شیعه، شماره ۴، تابستان ۱۳۸۴.
- ۴- جعفرپور، مجید، ام ابیها (مادر خوبی ها)، قم: بیت الاحزان، بی تا.
- ۵- حسینی، محمدباقر، قطره ز دریا نشانی می دهد (بیانات حضرت آقا)، بی جا: انتشارات مهیا، ۱۳۹۱.
- ۶- حکیمی، محمدرضا، کلام جاودانه، تهران: نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۷۰.
- ۷- خامنه ای، علی، انسان ۲۵۰ ساله، قم: مؤسسه جهادی صهبا، ۱۳۹۰.
- ۸- رحمانی همدانی، احمد، فاطمه الزهرا بهیجة قلب المصطفی (ترجمه مهدی جعفری)، تهران: انتشارات منیر، ۱۳۸۳.
- ۹- رسولی محلاتی، هاشم، ترجمه کشف الغمّه فی معرفه الائمه، ج ۲، تبریز: انتشارات بنی هاشمی، ۱۳۸۱.
- ۱۰- شهیدی، جعفر، زندگانی فاطمه زهرا، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۸۶.
- ۱۱- شیخ صدوق، محمد بن حسن، الأمالی، مجلس هفتاد و سوم، قم: دارالثقافه، ۱۴۱۴ق.
- ۱۲- _____، ج ۲، بیروت: مؤسسه فقه الشیعه، ۱۴۱۱ق.
- ۱۳- شیخ مفید، محمد بن محمد، الإرشاد، باب تاریخ امیرالمؤمنین، بیروت: دارالمفید، ۱۴۱۴ق.
- ۱۴- طاهر زاده، اصغر، مقام لیلۀ القدری حضرت فاطمه علیها السلام، اصفهان: لب المیزان، ۱۳۹۲.
- ۱۵- طیب، عبدالحسین، تفسیر اطیب البیان، ج ۱۳، تهران: انتشارات اسلام، ۱۳۷۸.
- ۱۶- عمید، حسن، فرهنگ فارسی عمید (سرپرست تألیف و ویرایش: فرهاد قربانزاده)، ج ۳، ناشر: اشجع، چاپ نخست: ۱۳۸۹.
- ۱۷- قرشی، علی اکبر، قاموس قرآن، ج ۴، تهران: دار الکتب الإسلامیة، ۱۳۷۱.
- ۱۸- کلینی، محمد بن یعقوب، کافی، ج ۱، بیروت: دار الأحياء التراث العربی، ۱۴۱۴ق.
- ۱۹- مجتهدی سیستانی، مرتضی، ترجمه صحیفه سجادیه، بی جا: نشر صادق، بی تا.
- ۲۰- مجلسی، محمد باقر، بحار الأنوار، ج ۴۳، بیروت: دار الأحياء التراث العربی، ۱۴۱۴ق.

- ۲۱- مصباح یزدی، محمدتقی، آفتاب ولایت، ج ۱، تهران: موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)، ۱۳۸۲.
- ۲۲- سایت مدرسه فقاہت، سخنرانی، ج ۱، ص ۲۷۷، تاریخ انتشار: ۱۳۹۰/۲/۱۴.
- ۲۳- سایت مدرسه فقاہت، ماہنامہ موعود، ج ۱۳۴، ص ۱۱۸.
- ۲۴- سایت مؤسسه فرهنگی هنری موعود عصر، ماہنامہ موعود، ج ۷۷، ص ۲۸.